مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

محب‌الله زغم

۲۰۲۳/۱۲/۲۲

د ماشوم په روزنه کې د تخیل اهمیت

Imagination is more important than knowledge.
تخیل تر پوهې ډېر مهم دی.
((البرت انشتاین))

هر نارمل ماشوم چې ۹-۱٤ میاشتنی شي د تخیل وړتیا پیدا کوي. دغه خبره له هغو لوبو جوتېږي چې د pretend play په نوم یادېږي. تاسو به لیدلي وي چې ماشوم یو خلی را اخلي او د چوشک پر ځای یې د نانځکي په خوله کې ورکوي او یا د بوتل خالي سرپوش یا بل ورته شی د پیالې پر ځای کاروي او خپلې نانځکي یا بل وړوکي ماشوم ته د چاپو ست کوي. بل وخت بیا ګورو چې ماشوم پر بالښت سپرېږي او د اس په شان یې ځغلوي. خو دی په دې ټولو مواردو کې واقعیت له خیاله بېلولای شي. ماشوم پوهیږي چې خلی چوشک نه دی، د بوتل سرپوش پیاله نه ده او بالښت ، بالښت دی نه اس.

ولې انسان خیال له حقیقته بېلولای شي؟

دې پوښتنې ته د اروپاپوهنې ډاکتر الن لیسلي Leslei Alan په ۱۹۸۰ کلونو کې د خپلې نظریې په ترڅ کې ځواب ویلی دی. لیسلي د تخیل لپاره دري پرانونه تشریح کوي. دی وایي چې په لومړي پړاو کې د تخیل لپاره تصویر ته ضرورت لرو. زمور سترګې د کامرې په شان د شیانو عکسونه اخلي او ماغزو ته یې لېږدوي. د انسان نور حسي غړي هم دا کار کولای شي مثلاً سرک نه رامعلومېږي خو غوږونه مو د تېرېدونکي موټر غږ اوري. د موټر د انجن له غږه د هغه ډول چې ایا لاری ده که بل وړوکی موټر په ذهن کې انځورولای شو. همدارنګه د موټر د واټن اټکل هم کولای شو. په یوه لوړ تاخ کې ګڼ شیان پراته دي چې لیدلی یې نشو خو د لامسي حس په مرسته د خپلې الماری کونجې پکې موندلی شو. دلته زمور ګوتې کونجې لمس کوي او په ذهن کې مو د هغه تصویر جوړېږي. د دې پړاو لپاره انځورونه یوازې له حسي غړو لاس ته نه راځي بلکې له پخوانو تصویرونو چې په حافظه کې یې لرو هم کار اخیستی شو.

د تخیل دویم پړاو د تصویرونو کاپي کول دي.د انځورونو کاپي د څه لپاره ؟

اصلي انځورونه چې په لومړي پړاو کې تشریح شول دخارجي نړۍ له واقعیتونو سره لږ او ډېر تړاو لري. مثلاً یو اس مو لیدلی او په ذهن کې مو د هغه تصویر جوړ شوی دی. دغه تصویر چې ستاسو په ذهن کې دی لکه واقعي اس هماغه شان سر ، دنګه غاړه، څلور پښې ، څک غوږونه او لکۍ لري. بل ځای یوه ښکلې سینګار شوې ښځه له اوږدو ویښتانو سره وینئ. د ښځې انځور هم په همدې بڼه په ماغزو کې مو خوندي کېږي. کله چې د دغو انځورونو کاپي جوړوئ کولای شئ چې بدلون پکې راولئ.

د انځورونو په کاپیانو کې د خپلې خوښې بدلون راوستل د تخیل دریم پړاو جوړوي. مثلاً اس سر پرې کوئ او پر ځای یې د ښځې سر سرښوئ. بیا د ښاپېریو وزرونه ،چې یوازې مو په نکلونو کې اوږدلي دي او هېڅ کله مو لیدلي نه دي، د اس ډډو ته لګوئ وروسته یو نوم هم ورته ټاکئ مثلاً ((براق))، خو دا بدلون یوازې د تاسو په خیالي اس

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارئ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

کي راځي او تاسي پوهيږئ چې واقعي اس، هغه چې تاسو ليدلی و، داسي نه دی. دلته ((براق)) او ((اس)) ځکه يو نه ګڼئ چې ((براق)) مو د اس له کاپۍ څخه جوړ کړی دی او د ((اس)) اصلي انځور مو خوندي ساتلی دی.

د مفکورو او باورونو په برخه کي هم تخيل عين کار کوي. مثلاً: دا زما باور دی چې ((جمال ښه سړی دی)) دا باور د هغو واقعي معلوماتو پر اساس ولاړ دی چې زه يې د جمال په باب لرم. که وغواړم چې دي موضوع ته د بل سړي له سترګو وګورم ممکن خبره سرچپه شي. مثلاً : ((احمد ګومان کوي چې جمال ښه سړی نه دی)) دلته زه له بل واقعيت سره مخ يم. که چېرې احمد داسي ګومان ولري ، نو زما باور ((احمدګومان کوي چې جمال ښه سړی نه دی)) ريښتيا دی پرته له دي چې له اصلي واقعيت سره ((جمال ښه سړی دی)) ارتباط ولري. لکه څنګه چې د اس د انځور په کاپۍ کي بدلون ، د اس په اصلي انځور کي تغيير نه راولي ، دلته هم زماپه اصلي باور کي تغيير نه راځي. مطلب دا چې د تخيل پر وخت اصلي واقعيتونه او باورونه خوندي پاتې کېږي.

ليسلي وايي هغه ميکانيزم چې د تخيل د دويم او دريم پړاو لپاره پکار دی يوازې د انسان د ماغزو ځانګړنه ده او حيوانات د تخيل وړتيا نلري. هغه جينونه (gene) چې د ماغزو د ژونکو (حجرو) د جوړښت معلومات د انسان له يوه نسله بل نسل ته لېږدوي د تخيل ميکانيزم هم رانغاړي. که چېرې په دي جينونو کي بدلون راشي نو د ناسم جين لرونکي ماشومان د تخيل استعداد نشي لرلی. دغه حالت د autism په نامه يادېږي.

د تخيل په بهير کي انسان دوه ډوله ذهني عملونه ترسره کوي : بل ډول ښودنه (pretence) او د بل د فکر لوستنه (mind reading) . پورته په لومړي مثال کي اس بل ډول ښودل شوی ((داسي اس چې سر يې د ښځي دی او وزرونه لري)). ماشوم چې خلی د چوشک پر ځای کاروي هم له بل ډول ښودني (pretence) کار اخلي. په دويم مثال کي د بل فکر لوستل شوی دی ((احمد ګومان کوي چې جمال ښه سړی نه دی)). په دي توګه تخيل سړي ته دا زمينه برابروي چې د احتمالاتو او ممکناتو په باب فکر وکړي او د بل انسان احساسات، عواطف، باورونه او مفکوري هم درک کړي. يعني د مطلق ((دی)) پر ځای دا ګومان چې ((داسي هم کېدای شي))

ټول علمي اختراعات او اکتشفات او ټول هنري تخليقونه د تخيل په برکت رامنځته شوي دي. کيمياپوه مندليف چې د عناصرو دوراني جدول يې جوړاوه، په جدول کي يې د ناموندل شويو عناصرو لپاره خالي ځايونه پرېښودل چې وروسته بيا کشف شول خو هغه مهال دا يوازې يو خيال و چې داسي عناصر به هم په طبيعت کي وي. سپوږمی ته د انسان خټل يو وخت کي د خيال په محدوده کي شونی وو خو نن په عمل کي ترسره کېږي. د ممکناتو په اړه فکر د علمي پرمختګونو اساس جوړوي.

د نورو د فکر لوستل دا معنا لري چې د نورو پر ځای فکر وکړي او ځان داسي وګڼي لکه هغوی. يا برعکس نور لکه ځان وګڼي. د نورو د احساساتو او مفکورو درک کول په انسان کي د خواخوږۍ ، مينې ، تفاهم ، مذاکري او د نورو د زغملو توان پيدا کوي. ماشومان به مو ليدلي وي چې په دسمال باندې د نانځکي پوزه پاکوي ، بيايي ښکلوي او نازوي يې ((جار جار، وړې يې، دا دی زه به درته شيدي درکم)) وروسته يا کوم خلی د چوشک په څېر د نانځکي په خوله کي ورکوي او يا يې خپل تي پوري نيسي. دلته ماشوم د تخيل په مرسته د نانځکي ستونزه (لوږه) درک کوي او په حل کي يې ورسره مرسته کوي.په دي توګه وينو چې د ټولنيز ژوند سلامتۍ هم د تخيل پوروړي ده.

په دي بحث کي ځرګنده شوه چې تخيل د بشر په پرمختګ او د غوره ټولنيز نظام په جوړولو کي اصلي رول لوبوي. دا خبره هم جوته شوه چې هر نارمل ماشوم د تخيل استعداد لري چې بايد ښه وپالل شي خو دا چې څنګه ؟ د دي مقالي له توانه پورته خبره ده. زه هغو پوهانو ته چې د ماشوم روزنې او اړوپوهنې په څانګو کي کار کوي بلنه ورکوم چې د ماشوم په روزنه کي د هغه له تخيل څخه د کار اخيستنې په هکله څېړنه وکړي او موږ هم ترې خبر کړي.

محب الله زغم
۱۷.۱۰.۱۳۸۷

اخځونه: له انټرنټ څخه د imagination (تخيل) په هکله مقالي.

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ